

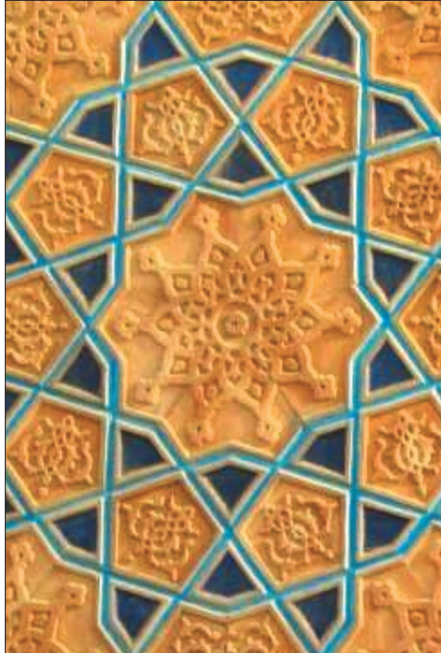
پیشه

قم / قم

عکس و متن:

زهره مهرنوروزی

کاسه‌های سفالی، بستر هنرنامایی هنر کاشی هفت‌رنگ

استاد احمد کبیری معتقد است درک این هنر اهلیت می‌خواهد

کاشی‌سازی به مثابه روضه‌خوانی

احمد کبیری فرزند حاج میرزا محمد است. سال ۱۳۳۹ در محله چهل اختران که خانه آبا و اجدادی او است چشم به جهان گشود و کلاس سوم دبستان بود که اولین کارش را در کارگاه پدرش می‌سازد. او امروز یک استاد بی‌بدیل کاشی هفت‌رنگ است.

● درک این هنر، اهلیت می‌خواهد

استاد احمد کبیری معتقد است کاشی هفت‌رنگ‌سازی مثل روضه‌خوانی است؛ باید در خدمت حرم‌های اهل بیت (ع) باشی، در خدمت مساجد و حسینیه‌ها تا بتوانی زیبایی‌اش را درک کنی؛ درک این هنر، اهلیت می‌خواهد.

می‌گوید: «هنرمند کاشی‌پز باید با ظرافت خاصی روی این کاشی‌ها نقش‌نگاری کند و گاهی ممکن است یک کار هفت رنگی بیش از ۲۰ روز به طول بینجامد».

استاد کبیری هنرش را این‌گونه معرفی می‌کند: «صنعت کاشی هفت‌رنگ از قدیمی‌ترین روش‌های تولید کاشی است که حدود ۷۰۰ سال پیش متداول شده است. در روش سنتی ابتدا گل مربوط به سفال کاشی یا خشت آن تهیه و شکل داده شده و در کوره‌های سنتی با سوخت هیزم و غیره پخت اولیه انجام می‌شود؛ سپس انواع لعاب‌های سنتی روی آن اعمال شده و بعد از پخت، رنگ‌های متنوعی پیدا می‌کند». به گفته او، کاشی هفت‌رنگ یکی از هنرهای اصیل اسلامی است که قدمت بسیار طولانی دارد ولی شکوفایی این هنر را می‌توان به عصر صفویه نسبت داد. کاشی‌های هفت‌رنگ عمدتاً در مساجد، عبادتگاه‌ها و مقبره‌ها به کار می‌رود.

● از کاخ گلستان تا دیوارهای صحن امام علی (ع)

برابر توضیحات استاد کبیری، این نوع کاشی از کاشی‌های خشت یعنی چهار گوش نشأت می‌گیرد و معمولاً از قطعاتی به ابعاد ۱۵-۱۵ و ۲۰-۲۰ و برای مناره و گنبد ۱۵-۷/۵ یا ۲۰-۱۰ سانتیمتر به رنگ سفید تهیه و در کنار هم چیده می‌شود. پس از آن با طرح یا خط تهیه شده روی کاغذ سمبه شده، با گرده زغال روی کاشی، کپی و به وسیله اکسید منگنز قلم‌گیری می‌شود؛ سپس با رنگ‌های مختلف اما حرارت پایین‌تر از رنگ اول کاشی رنگ‌آمیزی

و دوباره به کوره رفته و آماده نصب می‌شود.

هفت رنگ متداول و رایج در ساخت این نوع کاشی عبارت‌اند از سیاه، سفید، لاجوردی، فیروزه‌ای، قرمز، زرد و حنایی.

این نوع کاشی در کاخ گلستان تهران، مسجد وکیل شیراز، مجموعه ابراهیم خان کرمان و مسجد نصیرالملک شیراز به کار برده شده است. دست‌ساخته‌های استاد کبیری هم در گلدسته‌های حرم حضرت فاطمه معصومه (س)، صحن امام علی (ع) در کاظمین و پیچ گلدان مسجد جامع قم دیده می‌شود. همچنین پوشش دیوارهای صحن امام علی (ع) در حرم امام جواد (ع) از توفیقات استاد احمد کبیری است.

● باید مزاج خاک‌ها را شناخت

او معتقد است زبان خاک را فرا گرفته و مزاج خاک‌ها را می‌داند. می‌گوید: «من از زمان پدر تا امروز همیشه پای کوره کاشی‌پزی بودم. از نکته‌هایی که از همان اوان نوجوانی درخاطرمانده حالا می‌توانم ادعا کنم مزاج خاک‌ها را می‌شناسم. یک خاک ممکن است سرد و خشک باشد مثل خاک همدان؛ یا اینکه خاکی گرم و تر باشد مثل خاک قم؛ بنابراین از خاک قم کوزه‌های خوبی ساخته می‌شود و از خاک همدان دیزی خوبی».

این هنرمند می‌افزاید: «من در این مدت فقط بر روی کاشی هفت رنگ تمرکز نکرده‌ام بلکه با تحقیق و پژوهش توانسته‌ام امروز یک سفال ضد شوک بسازم، ضد حرارت و یا به عبارتی نشکن که در دمای زیاد دوام آورده بطوری که اگر در همان دما داخل آب کنیم ظرف سالم مانده، اما بخاطر نبود سرمایه نتوانسته‌ام وارد خط تولید این محصول شوم چراکه هزینه اولیه راه اندازی را ندارم».

استاد، نگران آینده حرفه و هنرش است. می‌گوید: «وقتی پدرم این شغل را به من سپرد زمانی در استان قم بیش از ۲۰۰ استادکار هفت رنگ حضور داشت ولی به دلیل بی‌مهری‌هایی که به این هنر صورت گرفته، امروز که من می‌خواهم این شغل را به پسر و یا پسر دیگرم واگذار کنم تعداد فعالان این رشته در قم فراتر از تعداد انگشتان دست نیست. باید با شناساندن این هنر و نوآوری در آن، به تعداد هنرمندان افزوده شود تا این هنر ماندگار باشد».

از گلدان‌های میناکاری گرفته تا سفال‌های منقش، همه گویای خلاقیت و ابتکار هنرمندی است که از خاک و آب و آتش هنری خلق می‌کند دیدنی. آوازه هنرمندی‌اش همه جا پیچده است. پسران پسران نشانی کارگاهش را می‌یابیم. او در کارگاهش با روی خوش از ما استقبال می‌کند. پیش از شروع گفت‌وگو به یکی از شاگردان توضیح می‌دهد که در هنر سفال‌کاری ذهن و دست باید با هم هماهنگ باشند، چشم مهم نیست، اگر دست و ذهن با هم تعامل کنند با چشم بسته هم می‌شود به گل شکل داد. مهم‌ترین خصیصه او دانستن زبان خاک بود که او را به این درجه از هنرمندی رسانده بود.